

Βιβλιογραφία:

Anderson, Benedict R. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. 2nd ed. Verso, 1991.

Beaton, Roderick, *George Seferis: Waiting for the Angel: A Biography*. Yale UP. 2003.

Benjamin, Walter, "Theses on the Philosophy of History," *Illuminations*, translated by Harry Zohn. Schocken Books, 1968, 253-264.

Casanova, Pascale. "Consecration and Accumulation of Literary Capital: Translation as Unequal Exchange." *The Translation Studies Reader*, 4th ed., edited by Lawrence Venuti, Routledge, 2021, 407–23.

Deleuze, Gilles, and Félix Guattari. *Kafka: Toward a Minor Literature*. Translated by Dana Polan. University of Minnesota Press, 1986.

Herzfeld, Michael. *Ours Once More*. Pella Publishing Company, 1986.

Jakobson, Roman. "On Linguistic Aspects of Translation." *On Translation*, edited by Reuben Brower. Harvard UP, 1959, 232-39.

Jusdanis, Gregory. *Belated Modernity and Aesthetic Culture: Inventing National Literature*. U of Minnesota P, 1991.

Keeley, Edmund. "Corresponding with George Seferis, 1951–1971." *The Princeton University Library Chronicle*, vol. 58, no. 3, 1997, 359-426.

Pose-Fernández, Coralía. "The Universalization of the Poetry of George Seferis: The Significance of English Translations." *Byzantine and Modern Greek Studies* 41.1 (2017), 138-154

Seferis, George. Αντιγραφές [*Antigraphes; Interlingual Translations*]. Edited by G.P. Savvidis. Ikaros, 1978, Athens.

———. *George Seferis: Collected Poems, 1924-1955*. Translated by Edmund Keeley and Philip Sherrard. Princeton UP, 1967.

———. *George Seferis: Collected Poems*. Translated by Edmund Keeley and Philip Sherrard. Princeton UP, 1981(expanded), 1995 (revised).

———. Μεταγραφές [*Metagraphes; Intralingual Translations*]. Edited by Yiorgos Yiatromanolakis. Ikaros, 2000, Athens.

———. Ποιήματα [Poiimata; Poems]. Edited by Dimitris Daskalopoulos. Ikaros, 2014, Athens.

Van Dyck, Karen. "Xenitia, the Nation, and Intralingual Translation." *PMLA* 138.3 (2023), 551-566.

———. "1922-2022: Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει», *Ποιητική* 32 (2023), 63-72.

Σημείωση:

Το έχω αναλύσει αυτό που ονομάζω «ενδογλωσσικό φαντασιακό» στις μεταφράσεις που έκαναν οι ποιητές Γιώργος Σεφέρης και Γιάννης Ρίτσος όταν βρίσκονταν εκτός Ελλάδας: ο Σεφέρης έκανε μεταφράσεις της αρχαίας και βιβλικής ελληνικής λογοτεχνίας όταν ήταν στην Αλβανία και στη Μέση Ανατολή, ενώ ο Ρίτσος έκανε μεταφράσεις της ρουμανικής, τσεχικής και σλοβακικής ποίησης όταν επισκέφτηκε εκείνες τις χώρες ως εκπρόσωπος του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας – πρόκειται για πολύ διαφορετικές περιπτώσεις, αν σκεφτούμε την πολιτική τους διάσταση, αλλά όχι και τόσο διαφορετικές αν δούμε τις απαιτήσεις τους από την μετάφραση όταν είναι μακριά από την πατρίδα («Xenitia»).

Έχω παρατηρήσει ότι συχνά οι Έλληνες ποιητές εκτός Ελλάδας φαντάζονται τη διαγλωσσική μετάφραση, δηλαδή αυτή που γίνεται ανάμεσα σε δύο γλώσσες, ως ενδογλωσσική μετάφραση, δηλαδή αυτή που γίνεται μέσα στη ίδια γλώσσα (Jakobson). Ο Σεφέρης αντιλαμβανόταν πως η συνεισφορά του στο ελληνικό έθνος είχε ως προαπαιτούμενο_τη δημιουργία μίας γλώσσας και ενός λαού που διατηρούσαν μια αίσθηση συνέχειας από την αρχαιότητα ως την εποχή του. Κατά την άποψή του, ο μετασχηματισμός των αρχαϊκών τύπων που σχετίζονται με τα πιο σημαντικά στάδια ανάπτυξης της εθνικής γλώσσας –της αρχαίας (ομηρικής, αττικής) και της βιβλικής (Κοινής) ελληνικής– στα νέα ελληνικά συνιστά μια ενδογλωσσική διαδικασία, «ours once more» (δηλαδή δική μας για άλλη μια φορά», όπως λέει ο Michael Herzfeld στο ομότιτλο βιβλίο του). Αντιθέτως, για τον Ρίτσο το έθνος είναι παραδόξως διεθνικό, καθώς το ορθόδοξο δόγμα, είτε μιλάμε για τον κομμουνισμό είτε για την θρησκεία, επιτρέπει σε ανθρώπους με διαφορετικές γλώσσες να διασχίζουν τα σύνορα και να συνυπάρχουν σε μια διεθνική συλλογικότητα. Ο Ρίτσος θεωρεί πως συνεισφέρει στην ενδυνάμωση του ελληνικού έθνους αναγνωρίζοντας την ομοιότητα μεταξύ της ελληνικής γλώσσας και άλλων βαλκανικών γλωσσών οι οποίες είναι «ήδη δικές μας» με πολιτικούς, θρησκευτικούς και ποιητικούς όρους, επομένως μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε ελληνικά.

Είτε ορίζεται με βάση τη χρονική συνέχεια (στην περίπτωση του Σεφέρη) είτε τη χωρική γειτνίαση (σε αυτή του Ρίτσου), η αξίωση της ενδογλωσσικότητας συγκαλύπτει μια πράξη που στην πραγματικότητα συνιστά διαγλωσσική μετάφραση, αντισταθμίζοντας το συναίσθημα αποχωρισμού του ποιητή-μεταφραστή με τη φαντασίωση μιας εθνικής γλώσσας που είτε συνεχίζει μια πολύτιμη πολιτισμική παράδοση είτε χρησιμεύει ως διακρατικό όχημα για την ενοποίηση των περιπτώσεων ελάσσονας λογοτεχνίας.

Σε αυτό το πλαίσιο σκέψης, λοιπόν, θα ήθελα να εστιάσω στην περίπτωση του Σεφέρη: όχι στις μεταφράσεις του, αλλά στο ποίημα του «Με τον Τρόπο του Γ.Σ.» το οποίο μιλάει για τη μετάφραση προτείνοντας τον ενδογλωσσικό τρόπο ως εναλλακτική λύση για όσους ζούν τον ξεριζωμό τότε, αλλά και τώρα.